

BÍRÓ BERNADETT

AZ EGYSÉGES UKRAJNAI OKTATÁSI
TESZTELÉSI RENDSZERRŐL

Orosz Ildikó – Pallay Katalin: *A kárpátaljai oktatás helyzete a 2019-es külső független érettségi eredményeinek tükrében*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – „RIK-U” Kft.: Beregszász – Ungvár, 2021. 543 oldal

Orosz Ildikó és Pallay Katalin szerzőpáros 2021-ben megjelent monográfiája azzal a céllal íródott, hogy a kárpátaljai oktatás helyzetét bemutassa, méghozzá az érettségi eredmények ismertetése által. A munka fontosságát mutatja, hogy ezen eredmények megismérésével összképet kapunk a kárpátaljai magyar oktatási intézményekről, munkájuk sikerességéről vagy esetlegesen hiányosságairól.

Az ukrajnai oktatás 2005-ben tért át a bolognai rendszerre, melynek egyik legfontosabb célja a korrupció elhatalmasodásának a visszaszorítása volt. Sok változást hozott magával, többek között azt is, hogy 2006-ban egységes felvételi rendszer bevezetéséről döntöttek. Ez azonban hátrányt jelentett a kisebbségben élő lakosságnak, mivel ők nem az anyanyelvükön, hanem az állam nyelvén kényszerülnek az érettségi megírására. Így jelentősen csökkent a továbbtanulásra való esélyük. A változás 2007-ben következett be, amikor Iván Vakarcsucuk engedélyezte, hogy az érettségien a kisebbségiek szaknyelvi szöveget használhassanak.

A monográfia tíz fejezetre tagolódik. Az első fejezetben (*Az érettségi vizsgákról és a tesztelméletről röviden*) bősséggel olvashatunk arról, hogy miért is szükségszerű az iskolások tesztelése. A tesztelés megjelenésétől kezdve azok felépítéséről, hatékonyságáról is szó esik. Minden kultúra meg akarja őrizni hatékonyságát, ezért a „belépést” feltételekhez köti az emberek számára, megméretteti őket¹ (9 old.). A megmérettetés eredménye minősíti és szelektálja a tanulókat. Erre a folyamatra nincs tökéletes megoldás, mert különböző problémák akadályozzák. Így a pedagógusoknak elég nehéz dolga van, mivel osztályozáskor az értelem és érzelem vív csatát. Befolyásoló tényezőként fennáll a szimpátia és antipátia

¹ Hegedűs T. András: Megmérettetés és minősítés: a vizsga mint kulturális jelenség. In: Sáska Géza – Vidákovich Tibor (szerk.): *Tanterv vagy vizsga*. Edukáció: Budapest, 1990. 45–56.

megléte tanuló és tanár között. Továbbá minden pedagógus másként vélekedik az egységesen elfogadott minősítésekről.

A fejezetben olvashatunk az értékelés funkcióiról is, mely megalapozza a tanulók jövő társadalmában betöltött szerepét. Mindemellett az értékelés mérceként és információként szolgál a tanár számára az átadott tudás módszerének sikerességéről. Továbbá a hibák által megmutatja, hogy a további oktatás során mit kell kiküszöbölni és pótolni. Olvashatunk a funkciók hatásairól is, melyek értéket rendelnek a teljesítményhez vagy jelenséghez. Nem is csoda, hogy az érettségi eredményének kimenetelénél mily nagy hangsúlyt kap. Egyrészt a minősítés, másrészt a felsőoktatásba való bekerülés szempontjából. Szó esik arról a tényről is, hogy az értékelés tájékoztat és segít az eredmények tudatosításában, ugyanakkor motivál is (11. old.). Közben a pozitív és negatív megerősítési mechanizmusok segíthetik a reális önismert, önértékelés és pozitív énkép kibontakozását is (11. old.). Van osztályozás nélküli értékelés is, viszont ez a tanuló számára nem ad egyértelmű visszajelzést tudásának mennyiségi és minőségi mértékéről. Az osztályozással kapcsolatban elvárt követelmény az, hogy ne függjön az értékelő személyétől és a helyzet sajátosságaitól. Ezen feltételeknek kell érvényesülniük a tesztek kiértékelése közben is. Így ezek érvényességéről csak abban az esetben beszélhetünk, ha objektív szemlélettel készült és „*azt mérjük, amit mérni akarunk*” (15. old.).

Az ország fejlődése szempontjából azért is fontos a végzősök tesztelése, mert egyrészt meglátjuk az adott év tudásának szintjét, másrészt mérce a hibák kiküszöbölésére az oktatási rendszerben. Ilyen meggyőződésből csatlakozott Ukrajna is a bolognai rendszerhez, amely által úgy gondolták, hogy az oktatás színvonala is magasabb fokra léphet. Független vizsgaközpontokat hoztak létre, melynek feladata az esélyegyenlőség biztosítása minden tanuló számára, nemzetiségüktől függetlenül. A szovjetrendszerben a kisebbségek azon a nyelven vizsgáztak, amelyet a középiskolában tanultak. Viszont az új reform ezt megszüntette, ezért már nem beszélhetünk egyenlőségről. Így a kisebbségek előtt bezárták a továbbtanulás opcióját, pedig annak célja épp az ellenkezője volt.

Egyenlőtlen felmérésnek számít, hiszen a nemzetiségi iskolákban az államnyelvet nem olyan óraszámban és nem olyan feltételek mellett tanulják. Számukra az ukrán nyelv nem anyanyelv, de az oktatási tananyag egyforma mindannyiuknak. Ez viszont hátrányt jelent a nemzetiségieknek, mivel az ő tudásukhoz megfelelő tesztelésre nincs lehetőségük.

A kisebbségek anyanyelvéből nincs mód vizsgázni ezekben a vizsgaközpontokban, pedig nagy igény lenne arra is, hogy magyarból anyanyelvként és idegen nyelvként is vizsgát tehessenek a felvételizők. Magyarból az anyanyelvi szintű vizsgát kötelezővé kellene tenni a magyar tannyelvű iskolák érettségizőinek, mivel ezzel mérhetnék, hogy a diákoknak milyen a szövegértése, milyen szinten képesek a saját gondolataik kifejtésére, a véleményformálásra az oktatás nyelvén.

A külső független tesztvizsgákról és pontszámításról szóló második fejezetben, címéhez híven, konkrétan ezekről kapunk ismertetést. A 2005-ös csatlakozás után létrehozták a vizsgaközpontot, de kötelezővé csak 2008-tól vált. Először az állam nyelvéből és irodalmából, majd választhattak matematika és Ukrajna története között második tárgyként. Egy 2018-as határozat értelmében már a szakközépiskolák és a felsőfokú szakképzési intézetek (koledzsek) végzőseinek is kötelezővé tették, így teljeskörűvé vált a külső független tesztelés. Továbbá meghatározták azt is, hogy aki nem éri el valamely kötelező tárgyból az átmenő ponthatárt, nem kaphatja meg a végzésről szóló okiratát. A 2018–2019-es tanév végére már kötelező minden végzősnek három tárgyat választani és vizsgát tenni; ezt 11 tárgy közül választhatták ki.

Az adatok alapján arra a megállapításra jutottak, hogy a kárpátaljai magyarok jelentős része nem magyar tagozaton érettségizik, vagy már el sem jut a középiskolába, esetleg már nem Kárpátalján érettségizik. A statisztikai adatok szerint a kárpátaljai magyar iskolákból/tagozatokról ukrán vizsgán részt vevők aránya országos szinten nagyon csekély hatást gyakorol a vizsga eredményére.

A nemzetiségek vezetői a vizsgarendszer bevezetése óta kérik anyanyelvük vizsgatárggyá tételét. Az állam azt az okot hozta fel elutasító válaszában, hogy az igénylők alacsony száma miatt túl költséges lenne ennek lebonyolítása és megszervezése. Hivatkozva arra, hogy az ukrán nyelv és irodalom tesztvizsgára csak 838-an jelentkeztek. Bizonyára ez a szám magasabb lenne, mivel a magyart anyanyelvként beszélnek, és hatalmas könnyebbséget jelentene számukra. Egyrészt a főiskola pedagógiai szakjaira jelentkezők számára ez harmadik kötelezően választható vizsgatárgy, melyet most belső vizsgával tudnak teljesíteni. Másrészt a magyar tannyelvű iskolák pedagógusai szeretnék, ha kötelező vizsgatárgy lenne az oktatás nyelve, ahogy még a szovjetrendszerben is kötelező érettségi tárgy volt, mert ezzel mérhető lenne a 11 éven keresztül átadott tudás mértéke. Továbbá a szülők és a végzősök is kérik ezt a lehetőséget a magyarországi továbbtanulás miatt, mivel az ottani oktatási rendszer egyik feltétele a magyar érettségi. De nemcsak magyar nemzetiségek vonatkozásában figyelhető meg, hanem hasonló a helyzet uralkodik a román és moldáv tannyelvű iskoláknál is, pedig az ő érettségizőik száma kétszerese a magyarokéhoz képest (25. old.).

Ukrajna politikai nyilatkozatai szerint az ország szakított a szovjet múlttal, az euroatlanti integrációra törekszik. Mégsem lehet azon országok nyelve vizsgatárgy az érettségien, melynek anyanyelvi hordozói (lengyelek, magyarok, románok, görögök, szlovákok, bolgárok) őshonos nemzeti közösségként élnek az országban (25. old.). Áttekintették a vizsgák rendszerét, azok értékelésének sajátosságait is. Vázlatosan összefoglalva elmondható, hogy azok, akik 100–200 közötti pontszámot értek el, részt vehetnek a felvételi eljárásban, akik pedig nem érik el az alsó ponthatárt, nem vehetnek részt felsőoktatási képzésben. Az elért eredmények egyben az érettségi jegyet is jelentik a választott tárgyakból. Az ukrán tesztvizsga

esetében azonban csak a nyelvtani feladatokat és az utolsó feladatként megjelölt fogalmazást veszik figyelembe. Azaz nem azt mérik, hogy az érettségiző mennyire érti és tudja alkalmazni a nyelvet, hanem milyen mélységben jártas az ukrán nyelv sajátosságaiban, mennyire ismeri a regionális különbségeket. Érdeemes tisztában lenni azzal a ténnyel, hogy a tesztek az ukrán nyelv és irodalom szakra felvételizők számára készítik, de ezzel mérik az átlag középiskolás nyelvi tudását is, ami nyilvánvalóan nem megfelelő. A nemzeti kisebbségek szakmai szervezetei immár egy évtizede tiltakoznak az ilyen jellegű tesztelés ellen. Szeretnék, ha kétszintű érettségi tesztek alkalmaznának ukrán nyelvből: egyet a leendő bölcsészek számára, egy másikat a többi szakra jelentkező vagy szakképzésben továbbtanulni kívánóknak, amely a nyelvi kompetenciát méri. Ezáltal nagyobb lehetőség nyílna a sikeres érettségire. 2019-ben először tettek engedményt a nemzetiségi iskolákban érettségizők számára.

A további, nyolc fejezetben külön-külön lebontva, a külső független tesztelésen tantárgyak szerinti (*Ukrán nyelvből és irodalomból, Ukrajna történetéből, Matematikából, Fizikából, Kémiából, Biológiából, Földrajzból, Idegen nyelvből*) elért eredményekről informálódhatnak az érdeklődők.

Összefoglalásként elmondható, hogy a szerzők ismertették, elemezték az Ukrajnában folyó, konkrétan 2019-es külső független tesztelésen elért eredményeket. Azok segítségével rávilágítottak a rendszer pozitív és negatív oldalára. Külön kitértek a kárpátaljai intézményben tanulókéra is.